

A.Y.SÜLEYMANOVA

pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru
e-mail: afet.suleymanova@edu.gov.az

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi

(Bakı şəh., Xətai pr., 49)

PEDAQOJİ TƏHSİLİN MƏZMUNUNUN TƏRTİBİNƏ DAİR BƏZİ MƏSƏLƏLƏR

Açar sözlər: pedaqoji təhsil, təhsilin məzmunu, təhsilin məzmununun təkmilləşdirilməsi, pedaqoji texnologiyalar, pedaqoji təhsilin texnologiyaları

Ключевые слова: педагогическое образование, содержание образования, совершенствование содержания образования, педагогические технологии, технологии педагогического образования

Key words: pedagogical education, content of education, improvement of the content of education, pedagogical technologies, technologies of pedagogical education

Qloballaşan dünyada gedən dəyişikliklər, elm və texnikanın inkişafı ölkələr arasında sərhədlərin az qala şərti xarakter daşmasına gətirib çıxarmışdır. İnsanlar bir ölkədə orta təhsilini başa vurub, digər ölkədə davam etdirib, üçüncü ölkədə isə əmək fəaliyyəti ilə məşğul olur. Bu halda əmək bazarında rəqabətəqabil insan bir çox məsələlər baxımından ümumi tələblərə cavab verməli, öz iqtisadi rifahını təmin etməyə, cəmiyyətə öz töhfələrini verməyə qabil olmalıdır. Qeyd edilənlər kadr hazırlayan təhsil müəssisələrinin qarşısına yeni vəzifələr qoyur. Bu mürəkkəb vəzifələrin öhdəsindən gəlmək üçün yüksək peşəkar pedaqoji heyətə ehtiyac yaranır ki, bu pedaqoji təhsilin məzmun və texnologiyalarına bir daha nəzər salmağa zərurətə çevirir. ehtiyac yaradır.

Məqsəd pedaqoji təhsilin məzmun və texnologiyalarının mərhələlərinin xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla 4 semestri əhatə edən eksperimental fənn çərçivəsində yaradılması modelin təsviri, əldə edilmiş nəticələrinin təhlili və mübadiləsindən ibarətdir.

Problemin aktuallığı: Dünyada təhsil sahəsində gedən böhran onun bütün pillə və səviyyələrinə siraət etmişdir. Bu səbəbdən digər sahələr üzrə kadr hazırlığı baxımından yeni yanaşmalar dəyərləndirildiyi kimi, pedaqoji təhsilin məzmun və texnologiyalarının təşkili ilə bağlı qabaqcıl təhsil təcrübələri öyrənilir, yeni modellər öyrənilir, yaradılır, dəyərləndirilir. Bu baxımdan aparılmış tədqiqat aktualıq təşkil edir.

Metodologiya. Bu tədqiqatda həm keyfiyyət, həm də kəmiyyət tədqiqatlarının üsullarından istifadə edilmişdir. Keyfiyyət tədqiqatlarının diskriptiv tədqiqat üsulundan istifadə edilmiş, eksperimental fənnin məzmunu, nəticələrin qiymətləndirilməsi yolları təsvir edilmişdir. Kəmiyyət tədqiqatlarının Analitik təhlil üsulundan istifadə edilmişdir. Tədqiqata cəlb edilmiş insan qrupu müəyyən edilmiş, əvvəldən yaradılmış məlumatlardan istifadə yolu deyil, yeni yaradılmış məlumatların toplanması əsas götürülmüşdür. Bunun üçün alətlər və metodlar müəyyən edilmişdir. Qiymətləndirmə apararkən məhdudiyyətlər aşkar edilmiş və qiymətləndirmənin qaydalarında aparılmış dəyişikliklər nəticələri ölçməyə daha uğurlu şərait yaratmışdır. Əldə edilmiş məlumatlar emal edilmiş, təhlil edilmiş və nəticələrə gəlinmişdir.

Nəticələrin təhlili. Məlum olduğu kimi 2008-ci ildən bəri ümumi təhsil müəssisələrində yeni fənn proqramları (kurikulumlar) tətbiq edilir. Bu müddət ərzində hər il minlərlə müəllim yeni fənn proqramları ilə tanış olmaq, onların iş prinsipini öyrənmək və tətbiqi yollarını mənimsəmək məqsədi ilə təlim məşğələlərinə cəlb edilmişlər. Ümumi təhsil pilləsində baş vermiş dəyişikliklər müəllimin peşəkar hazırlığına yeni tələblər müəyyən etmişdir.

Pedaqoji təhsilin məzmun və texnologiyalarında bu istiqamətdə işlər aparılmaqdadır. Məktəbdə işlə təmin olunan gənc müəllim öz pedaqoji fəaliyyətinin ilk addımlarını atarkən

hansı bilik, bacarıq və dəyərlərə malik olmalıdır ki, işini səmərəli təşkil edə bilsin? Necə edək ki, yüksək səviyyədə texnologiyalaşmış XXI əsrin sakininin keyfiyyətli təhsilini təmin etmək iqtidarında olsun? Bu suallar pedaqoji təhsili təşkil edənlər qarşısında ciddi vəzifələr qoyur. Pedaqoji təhsilin təşkilinə qabaqcıl təhsil təcrübələrində müasir yanaşma ondan ibatətdir ki, ali təhsil müəssisəsinin müəllimi məktəbdə gedən proseslərin ardınca özünü yetirməli deyil, ümumtəhsil sistemində baş verin hadisələri bir addım qabaqlamalıdır.

Təhsil Nazirliyinin 1008 nömrəli 19 avqust 2009-cu il tarixli əmri ilə üç ali təhsil müəssisəsinin (Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti, Azərbaycan Müəllimlər İnstitutu, Gəncə Dövlət Universiteti) bakalavr pilləsində “Təhsilin əsasları” fənnini tədris edəcək müəllimlər treninqlərə cəlb edilmiş və həmin ilin sentyabrından ilkin müəllim hazırlığının keyfiyyətinin yüksəldilməsi məqsədi daşıyan pilot layihə tətbiq olunmağa başlanmışdır. 2009-2011-ci illərdə üç pilot ali təhsil müəssisəsində eksperimental fənn kimi tədris edilmiş, 2016/2017-cı dərəcəyə qədər tədrisi davam etdirilmiş “Təhsilin əsasları” fənni, əslində bütövlükdə pedaqoji təhsilin məzmunu və texnologiyalarının təşkilinin bir fənn çərçivəsində kiçik bir məktəbi/modeli xarakteri daşıyırdı. Fənnin məzmunu beş mərhələdən ibarət olan bir sistemdə konstruksiya edilmişdir.

“Təhsilin əsasları” fənninin məzmununda fəlsəfə, psixologiya, sosialologiya, pedaqogika, metodika, idarəetmə, iqtisadiyyat və s. kimi sahələri əhatə edilmiş və həmin sahələr üzrə adətən nəzəri şəkildə tədris edilən məsələlər fənn çərçivəsində son dərəcə praktik formada tədris edilmişdir. Fənnin məzmunu və tədrisin təşkili texnologiyaları beş əsas mərhələdə tərtib edilmişdir.

İlkin mərhələ müəllimin öz peşəkar “MƏN”ini müəyyən etməsi önə çəkilmişdir. Bu mərhələ gələcəkdə yüzlərlə şagirdlə iş aparacaq müəllimin ümumpedaqoji məsələlərə yanaşmasının formalaşmasına onun “peşəkar kimliyinin” müəyyən edilməsinə imkan yaratmışdır. Buraya təhsilin məqsədi, təlim prosesində müəllimin və şagirdin rolu, uğurlu təhsil və təlim şəraiti kimi məsələlərə mühafizəkar və mütərəqqi təhsil yanaşmaları prizmalarından baxışlar daxil edilmiş, praktik tapşırıqlar üzrə ayrı-ayrı təhsil yanaşmaları təhsilə verilən müasir tələblər baxımından dəyərləndirilmişdir. Qeyd edilənlər gələcək müəllimin mühüm məsələlərlə bağlı inanclarını, düşüncələrini formalaşdırılmasına, peşəkar kimliyini müəyyən edilməsinə ciddi təsir göstərmişdir: Təhsilin məqsədi nədir? Təlim prosesində şagirdin funksiyaları nədən ibarətdir? Müəllimin funksiyaları nədir? Şagirdin rolu nədir? Kurikulum hansı məsələləri əhatə etməlidir? Təlim necə təşkil edilməlidir? Təlim şəraiti necə olmalıdır? və s.

İkinci mərhələdə əmək mədəniyyətinin formalaşdırılmasına dair məsələlər əsas götürülmüşdür. Müəllimin bütün fəaliyyəti insanlarla yaxın təmasda baş verir. O, özünün və digərlərinin məsuliyyət və vəzifələrini dərinləndirərək dərk etmədən hüquqi baxımdan tənzimlənmiş münasibət qurmaqda çətinliklərlə üzləşər. Öz hüquqlarını, məsuliyyət və vəzifələrini bilməklə yanaşı, müəllim həmçinin təhsil prosesinin digər iştirakçıları olan şagird, valideyn, təhsil rəhbərlərinin də hüquq, məsuliyyət və vəzifələrini nəzərə alaraq pedaqoji fəaliyyətini balanslı qurmağı bacarmalıdır. Müəllim-şagird-valideyn üçlüyündə digər tərəflərin də öz hüquq, məsuliyyət və vəzifələri ilə bağlı maarifləndirilməsini təmin etmək də müəllimin üzərinə düşən vəzifələrdəndir. Bu baxımdan gələcək müəllimin hüquqi savadlı bir mütəxəssis kimi hazırlanması fənnin məzmununda nəzərə alınmış və real həyat situasiyaları təhlil edilərək təhsil iştirakçılarının qanun qarşısında vəzifə və məsuliyyətlərinin öyrənilməsi təmin edilmişdir.

Üçüncü mərhələdə dövlətin təhsil sahəsində yürütdüyü məzmun, tədris, qiymətləndirilmə, idarəetmə və digər məsələlərlə bağlı siyasətini yerlərdə bilavasitə tətbiq edən şəxs olmasının gələcək müəllimə tələp edilməsi əsas götürülmüşdür. Müəllimin məktəbdə və sinifdə mövcud vəziyyəti dəyərləndirəməsi: fəaliyyət göstərəcəyi təhsil müəssisəsinin yerləşdiyi yeri, müəllim və şagird heyətini, məktəbdə mənəvi-psixoloji iqlimi, maddi-texniki bazanı, təhsilin vəziyyətini öyrənməsi və fəaliyyətini bu qeyd edilənləri nəzərə alaraq müəyyənləşdirməsi keyfiyyətin təmin edilməsi baxımından böyük əhəmiyyət daşıyır. Məktəbdə neçə kompyuterin

olması, onlardan ayrı-ayrı dərslərin təşkilində istifadə imkanları, məktəb kitabxanasının vəziyyəti, layihələrə əsaslanan təlim zamanı şagirdlərin onlardan yararlanma imkanları, məktəbdə şagirdlərin nailiyyət keyfiyyəti və təlim marağının səviyyəsi öyrənilməsi zəruri məsələlərdən yalnız bir qismidir. Buraxılış imtahanlarında məktəbin hansı nəticələri nümayiş etdirməsi, 3 il, beş il əvvəl hansı nəticələri göstərməsi də müəllimdə məktəb haqqında təsəvvürlərin formalaşmasına və işinin təşkilinə istiqamət verir. Gələcək müəllim inanır ki, müəllimlik böyük bir yaradıcılıq işidir. Hər dərs bir tədqiqat əsəridir. Hər dərsin məqsədi, məqsədə çatmaq üçün metodları və əldə edilmiş nəticələri olur. Gələcək müəllim baxımdan sinfə daxil olmazdan və öz yaradıcı fəaliyyətinə başlamazdan əvvəl həmin sınıfdə ilkin araşdırmalarını aparmanın, sınıfdəki mövcud vəziyyəti öyrənmənin əhəmiyyətini dərk edir, müvafiq araşdırmalar aparmağın yollarını təcrübələrdə öyrənir. Həmçinin şagirdlərin əqli və psixoloji inkişaf səviyyəsi, sosial, fiziki-fizioloji inkişaf vəziyyətini, habelə maraq və ehtiyaclarını, təhsil səviyyəsini öyrənmək qeyd edilən araşdırmaların nəticələrinin sinfin idarə edilməsində, keyfiyyətin idarə edilməsində, təlimin təşkilində, şagird-şagird, şagird-müəllim, müəllim-valideyn münasibətlərinin qurulmasında nəzərə almağın yollarını praktik tapşırıqlar və təcrübələr vasitəsi ilə əxz edir.

Dördüncü mərhələdə öyrəndikləri ilə heç zaman kifayətlənməyib daim özünüinkişaf etdirən, müstəqil öyrənənin formalaşdırılması əhəmiyyətli hesab edilir. Müstəqil təlim texnologiyaları fənnin tədrisinin ilk günündən rəhbər götürülsə də, bu mərhələdə xüsusilə önə çəkilir. Bu mərhələnin əsasını qeyd edilənlər təşkil edir: gələcək müəllim öyrəndiklərini təcrübə edir. Yəni, müəllim təhsil standartları və fənn proqramları (kurikulumlar)ın məqsəd və prinsiplərindən çıxış edərək təhsil standartlarının tətbiqinin təşkili üçün öz strategiyasını müəyyənləşdirir. Bu zaman o, standartların tətbiqinə şərait yaradan dəqiq illik planlaşma aparır və ya mövcud plallaşma nümunələrini sinfin mövcud vəziyyətinə uyğunlaşdırır. Cari planlaşmanın da tərtib edir. Məqsədə nail olmaq üçün müəyyən edilmiş dərs formaları, təlim üsulları, təlim fəaliyyətləri, istifadə ediləcək resurslar, qiymətləndirmə üsul və vasitələrindən yararlanmaqla təcrübə dərsləri təşkil edir. Təşkil edilmiş dərslə bağlı özünüqiymətləndirmə aparır, nəticələrini dəyərləndirir, uğurlu və uğursuz cəhətləri müəyyən edir, qarşılaşdığı uğursuzluqların səbəblərini araşdırır, boşluqları müəyyən edib aradan qaldırmaq üçün fəaliyyətini planlaşdırır, məqsədə çatana qədər fəaliyyətini davam etdirir. Bunlar ömürboyunca öyrənən müəllimin yetişməsinə təmin edən şərtlərdəndir. Nail olduğu və nail ola bilmədiyi məqamları müəyyənləşdirir.

Boşluqları aradan qaldırmaqla son uğurlu nümunəvi təcrübə dərslərinin nümayiş etdirən gələcək müəllim özünürealizəyə nail olmuş olur.

Müəssir tələblərə cavab verən müəllimin hazırlanması üçün məzmunun düşünülmüş tərtibi ilə yanaşı ali təhsil müəssisəsinin maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi istiqamətində də ciddi işlərin aparılmasının aktual məsələdir. Bu, gələcək müəllimlərin təhsil keyfiyyətinin yüksəldilməsinə xidmət edən mühüm amillərdəndir. Bu gün müəllim hazırlığı ilə məşğul olan ali təhsil müəssisəsini kifayət qədər informasiya kommunikasiya texnologiyaları, sürətli internet təminatı olmadan təsəvvür etmək çox çətindir. Universitet kitabxanasının zənginləşdirilməsi, elektronlaşdırılması, müasirləşdirilməsi istiqamətində günümüzün tələbi-dir. “Təhsilin əsasları” fənninin tədrisinin təşkili məqsədi ilə yaradılan fənn kabinetini 2 tələbəyə bir kompyuter olmaqla İKT və sürətli internetlə təchiz edilmişdir.

Fənnin spesifik xüsusiyyət daşdığından semestr imtahanlarının təşkilinə xüsusi yanaşmanın tələb olunmuşdur. “Təhsilin əsasları” fənninin məqsədi gələcək müəllimləri yalnız müvafiq biliklər vermək deyil, həm də peşəkarlıq baxımından əhəmiyyətli hesab edilən bacarıq və dəyərlərə yiyələnməsini təmin etməkdən ibarətdir olduğundan tələbələrin də nailiyyət keyfiyyətini həm bilik, həm bacarıq, həm də dəyərlər baxımından obyektiv şəkildə qiymətləndirilmişdir. Bunun üçün yalnız suallara yazılı şəkildə cavab vermək forması qənaətbəxş hesab edilməmiş, yeni qaydalar müəyyənləşdirilmişdir.

1. Tələbələr biliklərini nümayiş etdirmək üçün təqdim edilən suallara yazılı cavab hazırlayıb və müəllimə təqdim etmişlər;

2. Cavabı müəllimə təqdim edən tələbə həmin bilet üçün nəzərdə tutulmuş tapşırığı əlaqəli internetə qoşulu olan kompyuter vasitəsi ilə məlumat bazasına yetişmiş və verilmiş kiçik problemi həll etmişdir. Əldə edilmiş nəticəyə dair 2 slayddan ibarət PP təqdimat hazırlamışdır. İstifadə edilmiş ədəbiyyatı da göstərməklə işi çap edib müəllimə təqdim etmişdir.

Fənn üzrə təhsil alan tələbələrin əldə etdikləri nəticələr təhlil edilərkən məlum edilmişdir ki, pedaqoji təhsilin məzmunu və onun reallaşdırılması yolları tələbənin maraq və ehtiyacını təmin etdiyi təqdirdə, tələbə təqdim edilmiş proqramın onun peşəkar kimi yetişməsində əhəmiyyətinə inandığı halda nailiyyət keyfiyyətinin inanılmaz dərəcədə yüksək olur. Aşağıda təqdim edilən cədvəldə artıq kursu başa vurmuş, dörd qrupun dörd semestr ərzində əldə etdiyi nəticələr öz əksini tapmışdır.

Cədvəl 1.

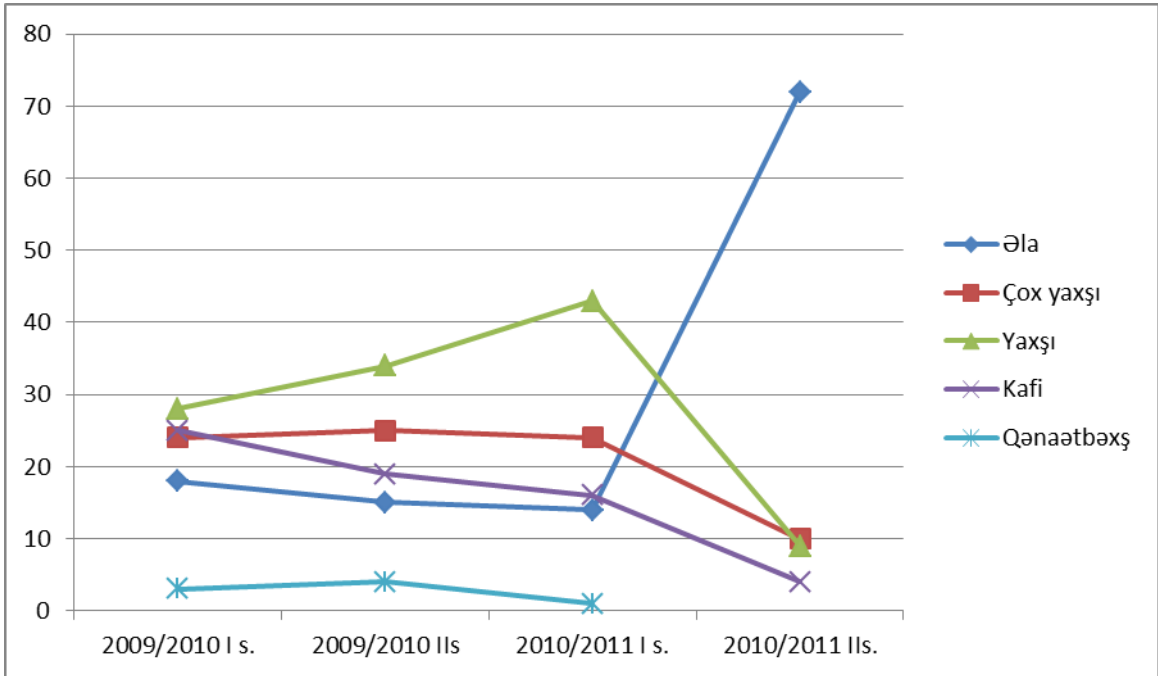
ADPU-da “Təhsilin əsasları” fənni üzrə kursu başa vurmuş qrupların nəticələri

	Tələbələrin sayı	Əla	Çox yaxşı	Yaxşı	Kafi	Qənaətbəxş
2009/2010-cu tədris ilinin birinci semestri üzrə						
201	25	6	5	8	6	-
202	22	4	9	8	1	-
203	24	2	2	7	12	1
204	27	6	8	5	6	2
2009/2010-cu tədris ilinin ikinci semestri üzrə						
201	25	3	10	10	1	1
202	22	9	5	5	2	1
203	23	3	8	8	4	-
204	27	-	2	11	12	2
2010/2011-cu tədris ilinin birinci semestri üzrə						
301	24	4	7	8	5	-
302	21	7	3	9	1	1
303	23	2	6	13	2	-
304	27	1	8	10	8	-
2010/2011-cu tədris ilinin ikinci semestri üzrə						
301	24	17	3	4	-	-
302	21	21	-	-	-	-
303	23	17	4	2	-	-
304	27	17	3	3	4	-

Cədvəl 2.

ADPU-da “Təhsilin əsasları” fənni üzrə kursu başa vurmuş qrupların toplam nəticələri

Tədris ili	Semestr	Tələbələrin sayı	Əla	Çox yaxşı	Yaxşı	Kafi	Qənaətbəxş
2009/2010	I	98	18	24	28	25	3
2009/2010	II	97	15	25	34	19	4
2010/2011	I	95	14	24	43	16	1
2010/2011	II	95	72	10	9	4	-

Şəkil 1. ADPU-da "Təhsilin əsasları" fənni üzrə kursu başa vurmuş qrupların toplam nəticələri

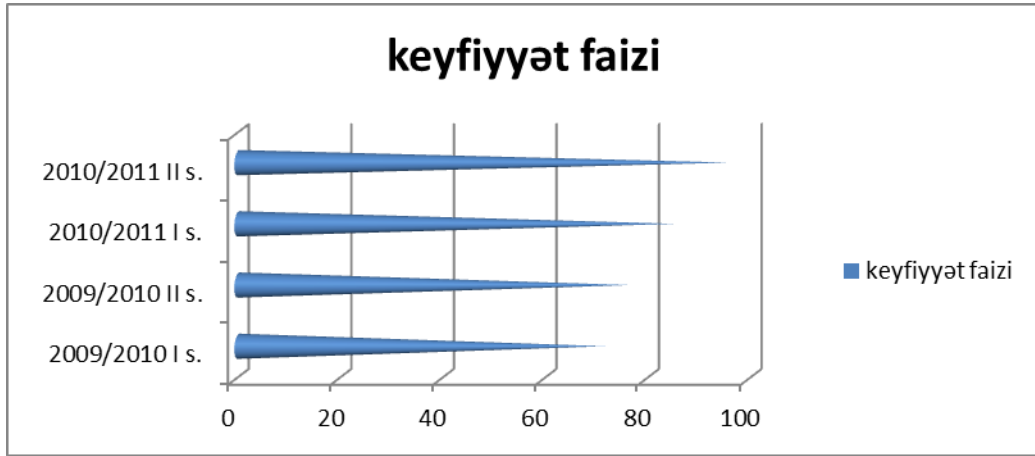
Sonuncu semestr əvvəlki üç semestr ərzində əldə edilmiş bilik və bacarıqların real-məktəb şəraitində təcübəsinə əsaslandığından, tələbələr praktik bacarıqlar nümayiş etdirmiş və nailiyyət keyfiyyəti daha da yüksəlmişdir. Sxemdə "Əla" qiymətin göstəricisi olan tünd göy rəngli xəttin 2010-2011-ci tədris ilinin II semestrində "Çox yaxşı" və "yaxşı" göstəricilərinin hesabına kəskin şəkildə yüksəlmişdir.

Cədvəl 3.

ADPU-da "Təhsilin əsasları" fənni üzrə kursu başa vurmuş qrupların toplam nəticələrinin keyfiyyət faizi

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunda kursu başa vurmuş tələbələrin dörd semestr üzrə nəticələri								
Tədris ili	Semestr	Tələbələrin sayı	Əla	Çox yaxşı	Yaxşı	Keyfiyyət faizi	Kafi	Qənaətbəxş
2009/2010	I	98	18	24	28	71,42	25	3
2009/2010	II	97	15	25	34	76,28	19	4
2010/2011	I	95	14	24	43	85,26	16	1
2010/2011	II	95	72	10	9	95,78	4	-

ADPU üzrə cədvəldə təqdim edilmiş nəticələrin diaqram təsviri Şəkil 3-də təqdim edilmişdir.

Şəkil 2. ADPU-da "Təhsilin əsasları" fənni üzrə kursu başa vurmuş qrupların toplam nəticələrinin keyfiyyət faizi

Semestrdən semestrə tələbə nailiyyətinin keyfiyyətinin yüksələn xətt üzrə necə dəyişdiyi yuxarıda təqdim edilən diaqramda aydın şəkildə təqdim edilmişdir.

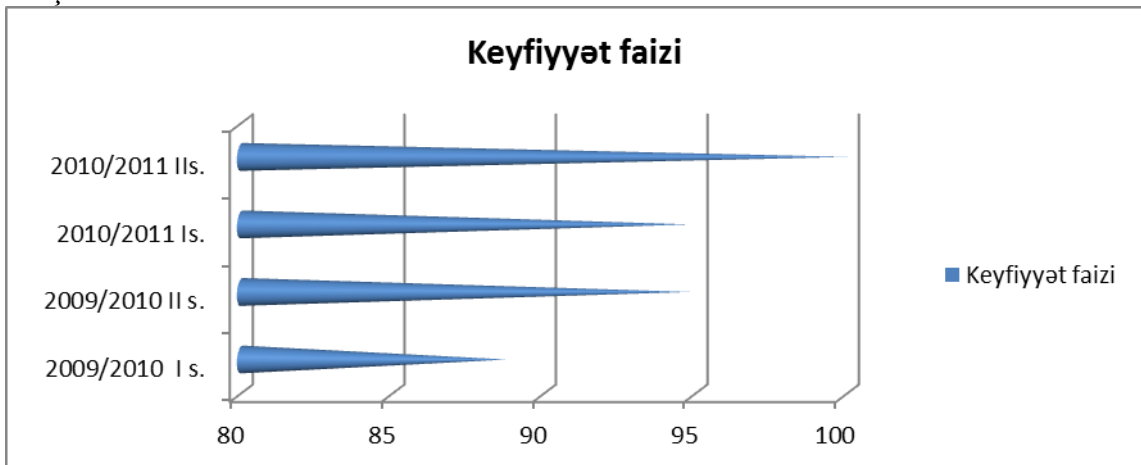
Əldə edilmiş nəticələr "Təhsilin əsasları" eksperimental fənn kimi tətbiq edilən digər ali təhsil müəssisələri olan hazırda Azərbaycan Dövlət Universitetinə birləşdirilmiş Azərbaycan Müəllimlər İnstitutu və Gəncə Dövlət Universitetinin nəticələri ilə müqayisə edilmişdir.

Cədvəl 4.

Azərbaycan Müəllimlər İnstitutunda (İndi ADPU-ya birləşdirilmişdir) kursu başa vurmuş tələbələrin dörd semestr üzrə nəticiləri

Tədris ili	Semestr	Tələbələrin sayı	Əla	Çox yaxşı	Yaxşı	Keyfiyyət faizi	Kafi	Qənaətbəxş
2009/2010	I	80	6	27	38	88,75	8	1
2009/2010	II	77	4	40	29	94,80	4	-
2010/2011	I	77	19	29	25	94,80	4	-
2010/2011	II	77	36	31	10	100	-	-

AMİ üzrə üzrə cədvəldə təqdim edilmiş nəticələrin diaqram təsviri Şəkil 3-də təqdim edilmişdir.

Şəkil 3. Azərbaycan Müəllimlər İnstitutunda (İndi ADPU-ya birləşdirilmişdir) kursu başa vurmuş tələbələrin dörd semestr üzrə nəticələrinin keyfiyyət faizi

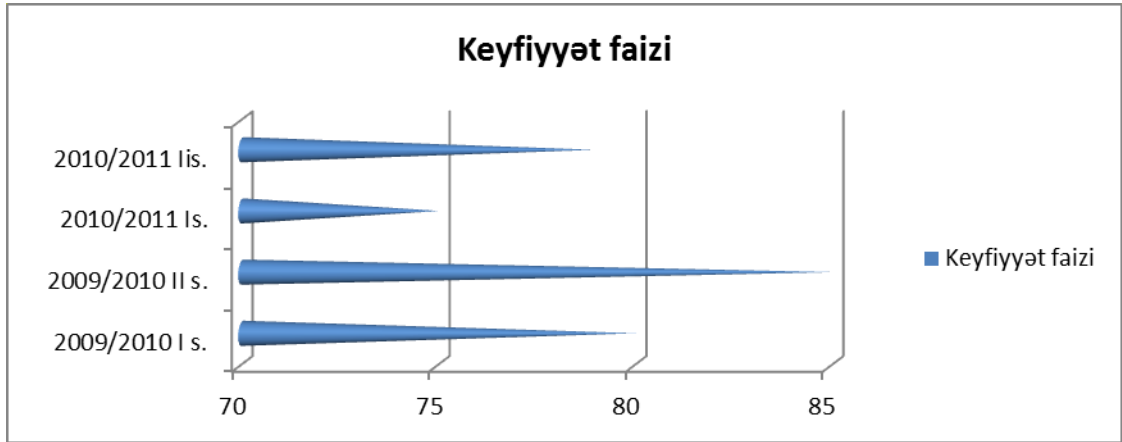
Gəncə Dövlət Universitetində “Təhsilin əsasları” fənninin eksperiment mərhələsində tədrisi üzrə əldə edilmiş nəticələr Cədvəl 5-də qeyd edildiyi kimi olmuşdur:

Cədvəl 5.

Gəncə Dövlət Universitetində kursu başa vurmuş tələbələrin dörd semestr üzrə nəticiləri

Tədris ili	Semestr	Tələbələrin sayı	Əla	Yaxşı	Keyfiyyət faizi	Kafi	Qeyri-kafi
2009/2010	I	20	7	9	80	4	-
2009/2010	II	20	6	11	85	3	-
2010/2011	I	20	9	6	75	3	1
2010/2011	II	19	9	6	78,94	3	-

Gəncə Dövlət Universiteti üzrə cədvəldə təqdim edilmiş nəticələrin diaqram təsviri Şəkil 4-də təqdim edilmişdir.

Şəkil 4. Gəncə Dövlət Universitetində kursu başa vurmuş tələbələrin dörd semestr üzrə nəticələrinin keyfiyyət faizi

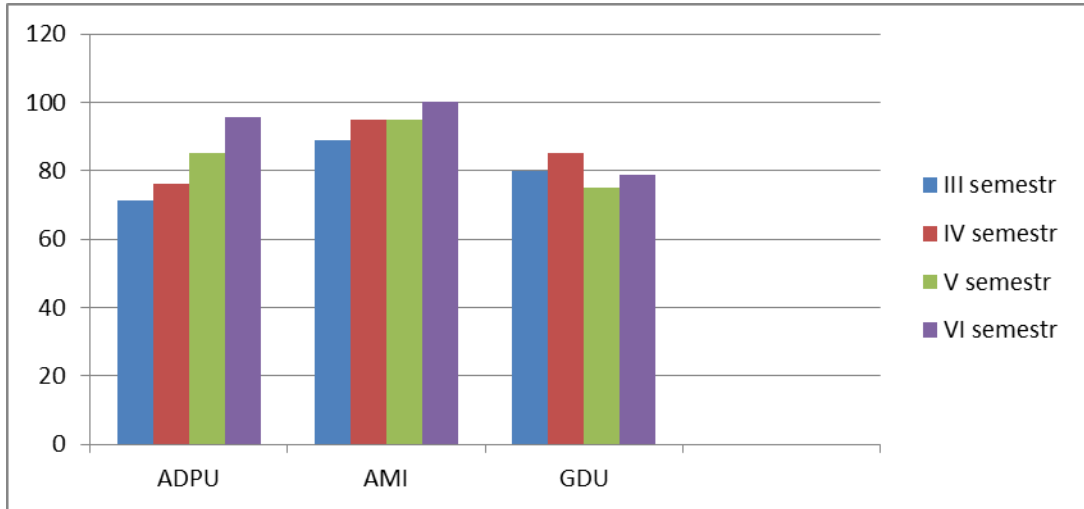
Eksperimental fənn kimi tədris edilən “Təhsilin əsasları” fənni üzrə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti, Azərbaycan Müəllimlər İnstitutu və Gəncə Dövlət Universitetinin bir qrupunun dörd semestr üzrə nəticələri müqayisəli şəkildə Cədvəl 6-də təqdim edilmişdir.

Cədvəl 6.

Pilot ali təhsil müəssisələrində “Təhsilin əsasları” fənninin tədrisi üzrə nəticələrin müqayisəsi

Tədris ili	Semestr	ADPU	AMİ	GDU
2009/2010	I semestr	71,42	88,75	80
2009/2010	II semestr	76,28	94,80	85
2010/2011	I semestr	85,26	94,80	75
2010/2011	II semestr	95,78	100	78,94

Cədvəldə qeyd edilənlər Şəkil 5-dəki diaqramdakı kimi əksini tapmışdır.

Şəkil 5. Pilot ali təhsil müəssisələrində “Təhsilin əsasları” fənninin tədrisi üzrə nəticələrin müqayisəsi

Güründüyü kimi ADPU-də olduğu kimi AMİ-də də eksperimental fənn üzrə tələbələrin nəticələri semestrdən semestrə yüksəlmişdir. Gəncə Dövlət Universitetinin nəticələri fənnin tədrisinin ilk semestrindən son semestrədək bir qədər ensə də, fənnin son semestrədə keyfiyyət faizinin 78,94% yüksəlmişdir.

Yuxarıda belə qənaətə gəlməyə əsas verir ki, tələbə fənn çərçivəsində öyrəndiklərinin onun gələcək fəaliyyətində gərəkli olduğuna inanmış və problemləri həllinə və layihələrə əsaslanan təlim prosesinin sonunda keyfiyyətə nail olunmuşdur. Tələbə və müəllimlərlə aparılan sorğuların nəticələri də bunu təsdiq etmişdir.

«Təhsilin Əsasları» fənninin məzmunun tərtib edilməsi və eksperimental fənn olaraq respublikanın üç ali təhsil müəssisəsində tətbiqi ilə müəllim hazırlığında əhəmiyyətli məsələlər önə çəkilmişdir. Gələcək müəllimlər praktik tapşırıqlar vasitəsi ilə auditoriya şəraitində öyrəndikləri bilik, bacarıq və vərdişləri son semestrədə real məktəb şəraitində təcrübə etmiş; genişmiqyaslı və dərin məzmunlu tətbiqi tədqiqatlar aparmış, praktik müəllimin yerinə yetirməli olduğu bütün vəzifələri tam şəkildə mənimsədiklərini nümayiş etdirmişlər.

Təlim prosesində tələbələr öyrəndikləri hər məsələ haqqında maarifləndirilir: “Sən bu məsələləri nə üçün öyrənirsən?” “Onlar sənə gələcək fəaliyyətində hansı işləri yerinə yetirərkən lazım olacaq?” Tələbə fənnin məzmununun əhəmiyyətliliyini dərk etməklə yanaşı, həm də həmin məsələlərin öyrənilməsi üçün istifadə edilən forma və üsulların da əhəmiyyətini öyrənmişlər. Müəllim-tələbə, tələbə-tələbə, tələbə-texnologiya qarşılıqlı təlim şəraitində öyrənərkən bu cür təlimin səmərəliliyini öz təcrübəsində görür və gələcək fəaliyyətində də şagirdləri üçün uyğun təlim şəraiti yaradır. Öyrənmə onlar üçün əziyyət, ağır bir iş deyil, qarşılıqlı fəaliyyətdə işləmə, müzakirə, və yaradıcılıq işinə çevrilir. Tələbə layihələri onların ən sevimli məşğuliyyətinə çevrilir. Layihələrin yerinə yetirilməsi gələcək müəllimləri texniki təchizatın geniş imkanlarından maksimum istifadə bacarıqlarına malik təhsil işçisi kimi formalaşmasına şərait yaradır.

“Təhsilin əsasları” fənni çərçivəsində eksperiment edilmiş pedaqoji təhsilin məzmun və texnologiyalarının mərhələli təşkilinin pedaqoji kadr hazırlığında rolu ondan ibarətdir ki, gələcək müəllim məhdud profilli bir müəllim deyil, geniş dünyagörüşlü, tədqiqatçı, yaradıcı, vətəndaş düşüncəli, dövlət təəssübkeşi olan bir təhsil işçisi kimi formalaşsın.

Ədəbiyyat

1. “Azərbaycan Respublikasında Fasiləsiz peşəqəti təhsil və müəllim hazırlığının Konsepsiya və Startegiyası” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2007-ci il 25 iyun tarixli 102 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmişdir.

2. A.Süleymanova, “Təhsilin əsasları” dərs vəsaiti, Təhsil nəşriyyatı, Bakı 2014, s. 399

A.Я.Сулейманова

Некоторые вопросы составления содержания педагогического образования

Резюме

В статье раскрывается сущность экспериментального предмета, преподаваемого в течение четырех семестров, как модели поэтапной организации содержания и технологий педагогического образования и анализируются показатели обучающихся, полученные в результате его применения. Выявление учащимися своей «профессиональной идентичности» и отношения общества к образованию вытекало из особенностей «самоопределения» - первого этапа содержания и технологии педагогического образования. Приобретение необходимых знаний и навыков у будущих учителей для формирования культуры труда; становление как юридически грамотного гражданина-педагога; Также определение государственной политики в сфере образования через исследования и уточнение обязанностей в рамках полномочий педагога вытекало из основных аспектов «самоорганизации», второй ступени содержания и технологии педагогического образования. Сконструированные знания, практические навыки и ценности, связанные с качественным применением учебной программы, охватывали третий этап содержания и технологии педагогического образования - «научно-педагогическое образование». Учебная деятельность по закреплению имеющихся знаний и умений в школе, классе и управлению учебным процессом в реальной школьной среде, а также по обогащению их новыми знаниями и умениями вытекала из основных особенностей фазы «самосовершенствования». Практика и успешная реализация полученных на всех предыдущих этапах знаний и умений в реальной школьной среде определяется особенностями этапа «самореализация». По окончании преподавания предмета, охватывающего вышеуказанные вопросы, был проведен сравнительный анализ учебных достижений будущих учителей.

A.Y.Suleymanova

Some Issues of Compiling the Content of Pedagogical Education

Summary

The article reveals the essence of the experimental subject taught for four semesters as a model for the phased organization of the content and technologies of teacher education and analyzes the indicators of students obtained as a result of its application. The students' identification of their "professional identity" and society's attitude to education followed from the features of "self-determination" - the first stage of the content and technology of pedagogical education. Acquiring the necessary knowledge and skills from future teachers to form a culture of work; becoming a legally competent citizen-teacher; Also, the definition of state policy in the field of education through research and clarification of duties within the powers of the teacher followed from the main aspects of "self-organization", the second stage of the content and technology of teacher education. The constructed knowledge, practical skills and values associated with the qualitative application of the curriculum covered the third stage of the content and technology of teacher education - "scientific and pedagogical education". Learning activities to consolidate existing knowledge and skills at school, class and management of the educational process in a real school environment, as well as to enrich them with new knowledge and skills, followed from the main features of the "self-improvement" phase. The practice and successful implementation of the knowledge and skills acquired at all previous stages in a real school environment are determined by the features of the "self-realization" stage. At

the end of the teaching of the subject covering the above issues, a comparative analysis of the educational achievements of future teachers was carried out.

*Rəyçilər: ped.e.d., prof. A.N.Abbasov,
ped.f.d. L.A.Məmmədli*

Redaksiyaya daxil olub: 25.02.2022